

»JA« TIL ET HANDLINGSKRAFTIG KONFLIKTRÅD

AV LIV MÖRLAND

Innledning

Det har vært sagt og skrevet mye om konfliktrådsordningen. Mediene har lovprist tiltaket – og politikerne stort sett likedan. Da ordningen skulle evalueres, fikk imidlertid svakheteene spille en dominerende rolle i rapporten, og de positive erfaringene som også er gjort, kom i bakgrunnen.

Jeg vil i denne artikkelen ikke kommentere sosiolog Trude Nergårds evalueringsrapport nevneverdig, bare kort kommentere det jeg oppfatter som svakheten i den: Etter mine begreper fokuseres det for ensidig på kommunene som ikke har fått til å etablere et levende konfliktråd (heretter k-råd), oftest p.g.a. manglende ressurser. De få kommunene som har hatt egen koordinator, og dermed lyktes i å opparbeide et mer aktivt tiltak, har hatt liten innflytelse på rapportens konklusjon.

Med 5 års erfaring i aktivt k-rådsarbeid er jeg derfor bedt om å bidra med disse erfaringene og tankene jeg har gjort meg gjennom arbeidet.

Hvorfor konfliktråd?

Hvorfor trenger vi så k-råd – et tiltak som til tross for svært dårlige vilkår, allikevel har overlevd?

Samfunnet vårt synes i økende grad å være preget av fremmedgjøring og mobilitet – to faktorer som er dårlig egnet til å skape de nettverk vi trenger for å bli sosialt tilpassede individer.

Når jeg begår en handling som i enkeltmenneskets eller samfunnets øyne ikke er akseptert, trenger jeg en reaksjon for å kunne se grensene og korrigere adferden. Denne reaksjonen tror jeg kommer tydeligst frem ved et personlig møte med den forurettede.

Jeg tenker meg at en av måtene å dempe fremmedgjøringen på, er at det i samfunnet i større grad legges muligheter til rette for at hvert individ kan bevare sin selvrespekt – også i vanskelige livssituasjoner, og etter et feiltrinn. Og selvrespekt tror jeg bl.a. oppøves ved at jeg tar ansvar for mine handlinger.

Professor Nils Christie har, som kjent, hevdet at ekspertene har stjålet konflikte fra de berørte partene. De er simpelthen overtatt av andre, oppløst eller gjemt og glemt – og eierne er fratatt en mulighet til å være aktivt deltagende i å håndtere sin egen sak.

I takt med utbyggingen av den offentlige ekspertise (f.eks. jurister og behandlingspersonell), kan samfunnet i denne sammenheng dermed ha mistet viktige verdier.

Gjennom en k-rådskonfrontasjon mellom to parter kan en lovbrøyer få høre hvilket tap og hvilken smerte offeret er påført. Selv kan han eller hun forklare hvordan og kanskje hvorfor det ulykkelige hendte. Det oppstår en sosial situasjon der »mennesker relaterer sine handlinger mot hverandre« (Berger -66), en situasjon hvor partene selv står i direkte kontakt med hverandre og deres egen konflikt og synliggjør noe av hverandres verden, samtidig som oppgjøret står sentralt.

Vi kan *håpe* på at i et slikt møte legges forhold til rette for en brobygging mellom de impliserte, gjennom kommunikasjon og nærhet dannes *muligheten* til en forståelse.

I tråd med at ekspertene ofte fratar partene ansvar, oppsto også ideen om å benytte legfolk som meglere. Dette er et annet viktig argument for å bevare k-rådet.

Gjennom ordningen kan vi i langt større grad gjøre bruk av de ressurser som hvert enkeltmenneske representerer for å skape et bedre og tettere samfunn, uavhengig av yrkesbakgrunn og formell faglig kompetanse.

Noen erfaringer fra konfliktrådsarbeidet i Kristiansand

Kristiansand er en av de få kommunene i Norge hvor sosialsektoren og de folkevalgte har satsset på et k-råd med tilstrekkelige ressurser. Som leder av kontoret i vår by har jeg fått være med å bygge opp driften fra vi startet i august -86. Etter drøye 2 års prøveprosjekt, gikk et enstemmig bystyre inn for permanent drift fra 1/1-89 – et vedtak som gav oss arbeidsro til å prøve og feile oss frem til et tiltak som vi idag synes fungerer bra.

Selvsagt har ikke virksomheten bare seilt i medvind – tvert imot så har arbeidet til tider hatt preg av stillstand p.g.a. uventede harde vindkast og skjær i sjøen. Men en tro på at det tar tid å innarbeide nye holdninger i en lovregulert påtalemyndighet, og i befolkningen forøvrig, drev oss videre. Manglende støtte og oppfølging fra de sentrale myndigheter har til tider skapt frustrasjon og motløshet – men bidro også til å se på arbeidet som en stor utfordring med en sterk tro på at samfunnet vårt trengte k-rådene.

Det har vært gledelig å registrere en positiv utvikling i samarbeidet med det lokale politi og påtalemyndighet. Etterforskere og embetsmenn har lagt for dagen en etter hvert økende motivasjon til å bruke k-rådet, og en sterkere prioritering av sakene har redusert behandlingstiden til et mer akseptabelt nivå.

Utdrag fra årsrapport for 1990

Kristiansand er en by med ca. 65.000 innbyggere – en by med mye kriminalitet og stoffbruk blant unge. Vårt k-råd har i 1990 registrert 50 saker med 73 påklagede involvert (én sak = én fornærmet, men kan ha flere siktede. Av disse er 13 saker overført etter Barnevernslovens § 56 eller 57 d.v.s. med gjerningspersoner under den

strafferettslige lavalder. Disse vil ha en litt annerledes saksbehandling enn ordinære k-rådssaker).

6 påklagede ønsket ikke k-rådsbehandling av saken. Av de resterende 67 personer var følgende resultat oppnådd pr. 31/12-90:

Møtt til megling:	65 personer
ikke møtt til megling:	<u>2 personer</u>
	67 personer
Ikke inngått avtale:	2 personer
Inngått avtaler:	63 personer (8 kvinner, 55 menn).
Innfridde avtaler:	55 personer (6 kvinner, 49 menn)
Avtalefristen ikke utgått:	5 personer
Ikke innfridd avtale:	<u>3 personer</u>
	63 personer

Tilbakefall (ny kriminalitet i 6 mdr. prøveperiode): 3 personer (menn).

Brukerundersøkelse utført høsten 1990

Etter 4 års arbeid ønsket vi å brukerne hente inn erfaringer med ordningen. Hensikten var å måle i hvilken grad tiltaket har sin berettigelse, og å justere og forbedre ordningen til å bli enda mer funksjonell og hensiktsmessig.

Etter som Nergårds rapport ikke omfatter brukerne, kan vårt utvalg representere brukernes syn på ordningen. (Vi gjør oppmerksom på at vi – for å sammenligne to ulike kommuners erfaringer – har benyttet samme spørsmål som Oslo-undersøkelsen i -87).

Det ble sendte ut spørreskjema til

112 gjerningspersoner	Svarprosent: 46
91 verger	Svarprosent: 48
89 fornærmede	Svarprosent: 63

Den relativt lave svarprosenten, skyldtes nok i stor grad det lange tidsperspektivet, etter 4 år kan det være mange som ønsker å legge saken bak seg, har flyttet o.l. Vi var derfor rimelig fornøyd med tilbakemeldingen.

I denne artikkelen trekkes frem tre av spørsmålene med svar.

Var du fornøyd med avtalen etterpå?

	Gjerningsperson		Verge		Fornærmede	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Ja	38	75	39	93	41	76
Nei	6	12	1	2	6	11
Delvis	7	14	2	5	7	13
Totalt	51	100	42	100	54	100

Hvis du skulle komme opp i en liknende situasjon senere, hvordan ville du at saken skulle behandles?

	Gjerningsperson		Verge		Fornærmede	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Hos politiet	4	8	1	2	5	9
I k-rådet	45	92	41	98	49	91
Annet	0	0	0	0	0	0
Totalt	49	100	42	100	54	100

Tror du at behandling av saker i k-rådet får ungdom til å la være å begå nye lovbrudd?

	Gjerningsperson		Verge		Fornærmede	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Ja	11	22	21	50	10	18
Nei	4	8	0	0	2	4
Både/og	30	60	17	41	39	70
Vet ikke	5	10	4	10	5	9
Totalt	50	100	42	100	56	100

Etter å ha bearbeidet undersøkelsen i sin helhet, synes det klart at der selvsagt er problemstillinger, rutiner og holdninger til arbeidet som vi kan forbedre og justere. De mange positive svarene må allikevel kunne tydes dithen at brukerne i stor grad har vært fornøyd med denne måten å ta opp konflikten på: over 90% av samtlige tre grupper ville ønske k-rådsbehandling igjen i en liknende situasjon.

Når det gjelder troen på den forebyggende effekten av tiltaket, er partene sterkt i tvil. En slik effekt er selvsagt vanskelig å måle.

Personlig er jeg av den oppfatning at mennesker som har møtt hverandre rundt en konflikt, ikke går uberørt ut etter et slikt møte. Hvorvidt konfrontasjonen har ført til læring og en ev. konkret ny adferd, kan vi håpe på – men uansett løsning eller ikke løsning, skal vi ikke undervurdere selve kraften som ligger i selve møtet.

Konfliktrådets to ben

Til nå har jeg omtalt k-rådssakene som anmeldte lovbrudd. Det er disse forholdene kontorene rundt om i landet har konsentrert seg om å få til behandling. Dette er et direkte resultat etter Buskerudsprosjektets start på k-rådene i Norge, et prosjekt som skulle utarbeide alternative reaksjonsformer i forbindelse med heving av den kriminelle lavalder.

Jeg vil imidlertid her gjerne fremheve k-rådernes mer glemte og skjulte muligheter, nemlig å arbeide med uanmeldte lovbrudd og andre typer mellommenneskelige konflikter, parallellt med straffesaker.

I disse sakene er k-rådene mer uavhengig en påtalemyndighets og et departements lover og retningslinjer (se nedenfor: »Lov om megling i k-råd«).

Ved å la nærmiljøene få beholde og ta opp sine egne konflikter ved hjelp av en lokal megler, kan fellesskapet i befolkningen styrkes. Kjøpmannen »på hjørnet« som plages av en ungdomsgjeng, kan kontakte k-rådet før problemene får utvikle seg til et definert lovbrudd, og politiet kobles inn.

Dersom enkeltpersoner får en sterkere og positiv tilknytning til sitt miljø, legges også grunnlaget for et bedre samfunn i videste forstand.

»Lov om megling i konfliktråd« er nå vedtatt og sanksjonert. I korthet går den ut på følgende:

- Overføring av straffesaker til k-rådet blir en egen strafferettslig reaksjon, hjemlet i en ny bestemmelse i straffeprosessloven.
- Alle kommuner i landet blir pålagt å opprette k-råd, kommunalt eller interkommunalt.

Det vil bli gitt en frist til dette på inntil 2-3 år fra den dato loven er vedtatt.

- Staten fullfinansierer k-rådene (v/Justisdep.) via fylkesmennene til kommunene. Imidlertid vil kommunene forestå den daglige driften.

Tiltaket trenger den støtten og posisjonen loven gir, og vil forhåpentligvis skape et større ansvar for samarbeid i politi/påtalemyndighet over hele landet.

Vi kan være enige eller uenige i lovens detaljerte innhold – men som markert i lovens forarbeid, gir den også i visse saker mulighet til å arbeide fritt i forhold til loven: Sitat (fra Justiskomiteens innstilling):

»Selv om det bare er de straffeprosessuelle spørsmål som omfattes av loven, vil komiteen understreke viktigheten av at k-rådene ikke fratas muligheten til å behandle saker som overføres til behandling fra andre enn påtalemyndigheten«.

Markeringen er en synliggjøring av k-rådenes glemte »andre ben«.

Ved at Justisdepartementet nå blir ansvarlig for k-rådene, kan vi spørre om straffetretten har stjålet konfliktene tilbake.

Jeg håper og tror imidlertid at departementet vil bygge videre på de positive erfaringene som er gjort i arbeidet, og at k-rådets unike ideologi får lov til å blomstre videre, uten for stramme begrensninger i retningslinjer.

Norge har sagt JA til permanente konfliktråd.

Så får det være opp til oss involverte medarbeidere å fylle ordningen med et innhold som enkeltmennesket og samfunnet er best mulig tjent med.

Litteratur:

Berger -66: »Den samfunnsskapte virkelighet«.

Adresse: Liv Mörland
Konfliktrådet
Postboks 427
N-4635 Kristiansand